

Modernism

■ Modernismul

Modernismul în lirica interbelică

Simbolismul ca formă a modernismului

George Bacovia, *În grădină*

Limbă română: Denotația și conotația

Comunicare: Procedee de expresivitate

Comunicare: Prozodia

Comunicare: Tehnici de documentare

Expresionismul

■ Modernismul sincron

Lucian Blaga, *Eu nu strivesc corola*

de minuni a lumii

■ Modernismul eclectic

Tudor Arghezi, *Testament*

■ Tradiționalismul

Tradiționalismul sau modernismul autohton

Din nou între Orient și Occident

*Ion Pillat, *Aci sosi pe vremuri*

Limbă română: *Deixisul

Comunicare: Figurile de stil

■ Modernismul ermetic

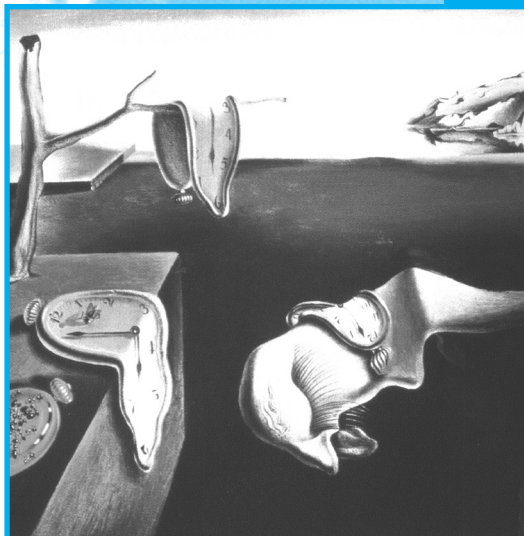
Ion Barbu, [*Din ceas, dedus...*]

Limbă română: **Limbajele de specialitate

■ Evaluare

Salvador Dali, *Persistența memoriei*
(fragment)

Modernismul

SPRE TEMĂ

1. Numiți șlagărul verii și genul de îmbrăcăminte la modă în această toamnă. Precizați reperul temporal față de care stabiliți că acestea sunt moderne.
2. Găsiți o explicație pentru faptul că portul și cântecele populare sunt aproape neschimbate de sute de ani.
3. Lucrați în grupe de patru-șase elevi. Realizați un poster în care să prezentați, conform tabelului alăturat, curentele culturale studiate ce au reprezentat o ruptură cu tradiția și o afirmare a spiritului inovator.

Ion Țuculescu, *Floarea-soarelui*

Curentul cultural	Perioada în care s-a manifestat	Elementele de noutate aduse

DESPRE TEMĂ

Modernismul în lirica interbelică

Sensurile termenilor *modern*, *modernitate*, *modernism*

Termenul **modern** are sensurile de:

- recent, actual, care ține de timpurile apropiate de vorbitor;

- care aparține unei epoci posteroare Antichității.

Cuvântul **modern** este o creație a latinei medievale, obținut din adverbul *modo*, care însemna „chiar acum”, „de curând”, „recent”, având ca antonime pe *antiquus*, *vetus*, *priscus* („vechi”, „de altădată”).

Această opoziție antic-modern este legată de o percepție diferită a curgerii timpului și de apariția unei conștiințe a devenirii istorice. Societățile de tip arhaic, construite pe modele mitice, evidențiază recurențele, repetițiile, care nu permit inovații sau rupturi față de tradiție. De exemplu, comunitatea populară românească, repetând ciclic aceleași ritualuri, nu a avut nevoie de inovații, de noutate, conservându-și structurile și valorile în forme străvechi, păstrate până astăzi.

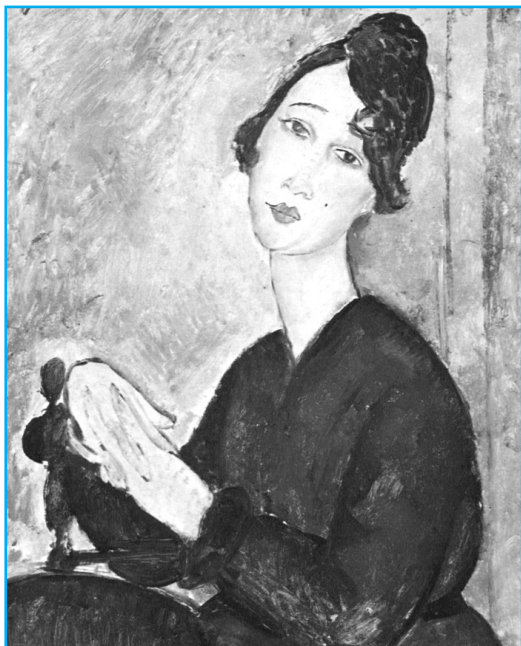
Ceea ce este modern impune conștiința relativității, pentru că aparține prezentului marcat de efemeritate, care este generatoare de schimbare și de noutate. Practic, societățile care nu au o reprezentare clară a timpului sunt dominate de un ideal de stabilitate, nefiind preocupate de viitor. Este interesant de observat că măsurarea timpului începe de-abia odată cu descoperirea ceasului mecanic, în secolul al XIII-lea, producând în Renaștere o modificare fundamentală față de înțelegerea curgerii anilor, care a impus preocuparea pentru acțiune, creație și noutate.

Gândirea clasică latină nu avea percepția unei devenirii a lumii, apărută odată cu înțelegerea ireversibilității timpului, care a modificat valorile estetice. S-a trecut astfel de la idealul de frumusețe considerat etern în Antichitate la o estetică a schimbării, a trecătorului, a noului. Prima „ceartă” dintre antici și moderni

a apărut în Evul Mediu, reprezentând opoziția dintre prezent și trecut, dintre normă sau chiar dogmă și originalitate. Din punct de vedere istoric, noțiunea de modern se relativizează, fiindcă se raportează la un reper temporal, în permanentă schimbare, și anume prezentul. Acesta este motivul pentru care se vorbește de moderni începând din Evul Mediu, adică de artiști și de gânditori care se opun normelor considerate o frână în manifestarea liberă a originalității, a noutății.

Termenul **modernitate** desemnează caracterul a ceea ce este modern, referindu-se la gradul de adecvare a unei opere artistice la mentalitatea epocii în care a fost creată. Istoric, modernitatea se manifestă în orice perioadă în care artiștii și teoreticienii se opun unei tradiții anterioare, optând pentru o înnoire văzută ca o ruptură față de modelele precedente.

De dată mai recentă, termenul **modernism** desemnează mișcarea artistică fundamentată pe un program teoretic în care sunt înglobate elemente de modernitate. Istoric, pe plan european, această orientare estetică s-a manifestat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în prima parte a secolului al XX-lea. Hugo Friedrich, în *Structura liricii moderne*, începându-și studiul cu analiza poeziei lui Charles Baudelaire, subliniază faptul că modernismul nu este legat doar de secolul al XX-lea, așa cum unii istorici literari consideră. *Ceva fundamental nou, lirica secolului al XX-lea nu mai aduce*, spune

Amadeo Modigliani, *Dedie* (fragment)

Hugo Friedrich, în studiul citat. În conceptul de modernism intră, așadar, curente literare postromantice opuse programatic modelelor artistice general acceptate. Acestea afirmă o modernitate ideologică și formală începând cu simbolismul și continuând cu toate orientările avangardei — aspectul extremist al modernismului —, care reprezintă o formă de revoltă împotriva formelor literare prestabilite.

Definirea modernismului ridică multe probleme, termenul fiind folosit cu sensuri diferite de critica literară. Nicolae Manolescu, în studiul *Despre poezie*, îl folosește pentru acele opere ce restrâng criteriul poetic la lirism, considerând avangardismul creația care asimilează viața modernă prin tematică și formă.

Pentru moderniști, poezia nu mai este o modalitate de prezentare a unui text cu ajutorul regulilor versificației, având alte caracteristici. Printre acestea se numără:

- dispariția speciilor epice: fabula, scrisoarea, poemul epic, balada cultă, legenda cultă etc.;
- renunțarea la speciile reflexiv moralizatoare: meditația, elegia etc.;
- refuzul copierii realului prin orientarea spre interioritate și, de aici, renunțarea la o specie descriptivă precum pastelul;
- opțiunea pentru un limbaj sugestiv sau chiar încifrat, care distruge versul tradițional, impunând o nouă sintaxă poetică;
- preferința pentru *categorii negative*, cum le numește Hugo Friedrich, precum: grotescul, depersonalizarea, înstrăinarea, urâtul, anormalitatea, atracția spre neant, dezumanizarea, spaima etc.

Avangardismul se înscrie în aceeași direcție a negării, putând fi astfel asimilat modernismului, dar constituind un aspect extremist al acestuia prin violența contestației.

Teoretizarea modernismului în literatura română

Modernismul a fost teoretizat în literatura română de Eugen Lovinescu sub numele de **sincronism**. Criticul, adept al autonomiei esteticului, pleda pentru existența unui spirit al veacului care impune o dezvoltare sincronă a civilizațiilor. Modernismul a fost prezent atât în epică, printr-o diversificare a modelelor romanești și nuvelistice, cât și în lirică.

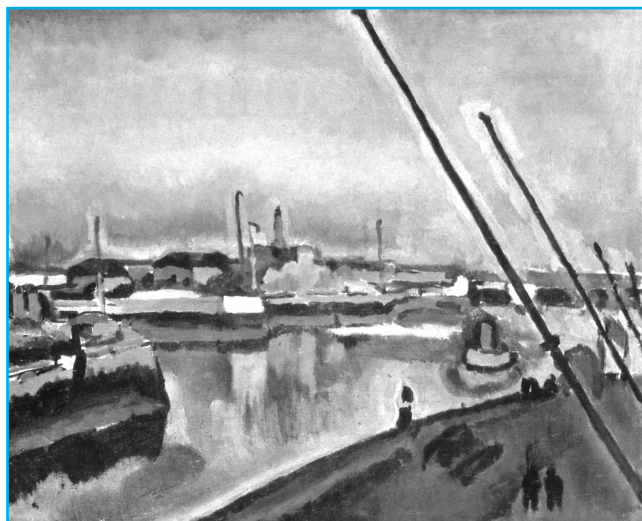
Lirica românească interbelică

Lirica românească interbelică poate fi pusă în totalitate sub semnul modernismului, dar diversitatea de orientări și cronologia complicată a acestora au produs adeseori confuzii, făcând dificile delimitările și clasificările. În plus, ideologiile din cultura română au fost, de regulă, situate într-un decalaj față de cele europene și s-au manifestat eclectic. Romantismul, amestecat la noi cu orientările clasice și realiste, a făcut ca simbolismul să nu se nască dintr-o reacție la subiectivismul acestuia, ci dintr-o necesitate de sincronizare în spirit lovinescian cu literatura europeană. La începutul secolului al XX-lea, modernitatea s-a manifestat prin etapa de început a simbolismului, care a evoluat, atingând perioada de plenitudine înainte de Primul Război Mondial și intrând în declin după 1914, așa cum consideră Lidia Bote în lucrarea *Simbolismul românesc*.

■ Simbolismul ca formă a modernismului

Paradoxul vine din faptul că, în perioada de disoluție a simbolismului, când acesta începe să se contamineze de elemente ale altor curente literare, apare cel mai de seamă reprezentant al său, **George Bacovia**, care și-a publicat aproape toate volumele de versuri în perioada interbelică. Originalitatea l-a făcut pe acest poet să se îndepărteze de ideologia tipic simbolistă și să transforme curentul într-o formă a modernismului care anunță marile răzvrătiri artistice interbelice reprezentate de avangardă.

Georges Dupuis, *Cheiful Notre-Dame din Le Havre*

■ Modernismul sincron

O altă orientare a poeziei moderniste este sincronă cu evoluția liricii europene, fiind reprezentată de opera lui **Lucian Blaga**. El a îmbrățișat **expresionismul**, curent artistic de la începutul secolului al XX-lea conform căruia realitatea capătă o expresie nouă prin raportarea la absolut și printr-o participare dominată de patos subiectiv și de vitalism.

■ Modernismul eclectic

În perioada interbelică, există și un modernism eclectic, rezultat din amestecarea opțiunilor ideologice tradiționale cu unele moderne, în care, sub aspect formal, apare încă prozodia clasică, așa cum este, de exemplu, cazul poeziei lui **Tudor Arghezi**.

■ Tradiționalismul sau modernismul autohton

George Călinescu opunea tematic moderniştilor poeți pe care îi numea tradiționaliști. Aceștia optau pentru evocare, intimitate, descriere, epicitate și conservarea prozodiei clasice. Opoziția amintită nu poate fi susținută integral, pentru că mulți dintre acești poeți — Ion Pillat, Benjamin Fundoianu, Adrian Maniu, Vasile Voiculescu — se declară adepți ai direcției moderniste pe care vor să o dezvolte pe fondul autohton. Ion Bogdan Lefter, în studiul *Recapitularea modernității*, consideră această direcție ca făcând parte din modernism.

■ Modernismul ermetic

O direcție a modernismului s-a desprins din *poezia pură* a lui Stéphane Mallarmé, pentru care *a numi un obiect înseamnă a suprima trei sferturi din bucuria poemului*. Această poezie încifrează mesajul prin limbaj, devenind ermetică, greu de înțeles, așa cum este mai ales ultima parte a creației lirice a lui **Ion Barbu**.

■ Modernismul extremist

Avangardismul este orientarea modernistă care neagă total orice tradiție artistică anterioară, constituind, prin caracterul polemic, un aspect extremist. Îndreptat cu precădere spre contemporaneitate, elogiind orașul și tehnologia, avangardismul valorifică în creație limbajul oral și textele nonliterare. Numele unor poeți precum Tristan Tzara, Ion Vinea, Gellu Naum, Ilarie Voronca și Geo Bogza sunt legate de mai multe orientări avangardiste românești.

TEMA ÎN TEXTE

1. Lucrați în grupe de patru-șase elevi. Realizați un poster în care să reprezentați grafic relația dintre cele două tipuri de modernități identificate de Matei Călinescu și cultura modernistă, interpretând citatul:

În sensul ei cel mai larg, modernitatea se reflectă în opoziția ireconciliabilă dintre seriile de valori corespunzătoare (1) timpului obiectiv, socialmente măsurabil, al civilizației capitaliste (timpul ca un bun mai mult sau mai puțin prețios, cumpărat și vândut pe piață) și (2) duratei personale, subiective, imaginative, acelei „durée” sau celui timp personal creat de evoluția „sinelui”. Această din urmă identitate între timp și sine constituie fundamentul culturii moderniste. Dintr-o astfel de perspectivă, modernitatea estetică își dezvăluie câteva dintre motivele profunde sale „vocații a crizei” și a alinării față de cealaltă modernitate, cea burgheză, care, cu toată obiectivitatea și raționalitatea ei, a pierdut, după declinul religiei, orice justificare metafizică sau morală riguroasă.

(Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității*)

2. Lucrați în perechi. Găsiți, în fragmentul următor, două caracteristici ale liricii moderniste, în concepția lui Eugen Lovinescu:

Cum descătușarea individualității, subiectivismul, deci, și preponderența sentimentului asupra rațiunii se confundă cu însăși noțiunea lirismului, în acest cadru, romantismul reprezintă o verigă esențială în evoluția poeziei lirice: procesul de subiectivare nu s-a oprit, firește, la romantism, ci a mers mai departe spre forma evoluată a simbolismului [...].

(Eugen Lovinescu,

Istoria literaturii române contemporane, vol. IV)

3. Prezentați-vă oral părerea cu privire la relația care se poate stabili între modernismul romanului românesc interbelic și citatul despre lirică de la exercițiul 2.
4. Formulați o definiție a poeziei tradiționale și una a poeziei moderniste, interpretând următorul citat critic:

*Oricâte nuanțe ar putea fi întrevăzute, poezie înseamnă, în ochii celor vechi, versificație. De aici decurg două consecințe: poezia nu este pentru ei un limbaj specific, ci numai o ordine anumită a limbajului comun (adică versificația) și, cel mult, o îmbodobire a lui cu ajutorul unor figuri; apoi, vorbind limba obștească, poezia tradițională o privește ca pe un instrument de a transmite simțăminte și idei obștești, de care se apropie prin imitare. Reunind aceste proprietăți, putem defini poezia tradițională ca pe o poezie **diversă** (lirică, epică, dramatică, filosofică etc.) din punctul de vedere al extensiunii expresiei, și **mimetică** (descriptivă, emoțională etc.) din punctul de vedere al intensiunii expresiei. [...] **Modernismul** este, în primul rând, beneficiarul restrângerii criteriului poetic la lirism, adică al întâiului principiu baudelairian. A alungat, pe rând, din opere, epicul, reflecția și moralul. Odată cu ele, au dispărut specii cu o vechime respectabilă, cum ar fi poemul epic, legenda, fabula, balada, epistola și epigrama.*

(Nicolae Manolescu, *Despre poezie*)

5. Faceți o listă a unor *categorii negative* care apar în simbolism, argumentând că acestea sunt folosite în sens descriptiv, și nu depreciativ, cum arată Hugo Friedrich.
6. Citiți următorul fragment critic:

Termenul „modernism” a avut la noi în perioada interbelică două tendințe contrare: una către coagularea semantică prin focalizare asupra unei zone de sens precizate, desemnând un stadiu de evoluție a literaturii, a culturii în ansamblu, a societății în general, și a doua către dispersia semantică, provocatoare de oscilații, ambiguități, confuzii de sens.

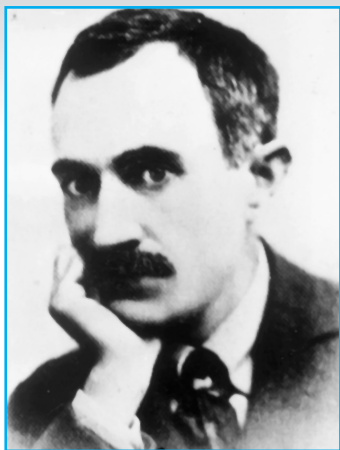
(Ion Bogdan Lefter,

Recapitularea modernității)

Faceți un tabel în care să dați exemple pentru cele două direcții ale modernismului interbelic românesc identificate de criticul literar Ion Bogdan Lefter.

DUPĂ TEMĂ

1. Lucrați în perechi. Redactați un eseu, de cel mult două pagini, despre modernism, în concepția lui Eugen Lovinescu, referindu-vă la lirică și la proză. Faceți împreună o prezentare orală în fața colegilor.
2. **Proiect.** Lucrați în grupe de patru-șase elevi pentru a înfățișa caracteristicile liricii moderniste românești interbelice. În acest scop, puteți realiza: ■ un poster ■ un referat de două-patru pagini ■ o prezentare în Power Point.

George Bacovia
(1881-1957)

Este pseudonimul literar al lui Gheorghe Vasiliu, născut la Bacău, în numeroasa familie a micului negustor Dumitru Vasiliu. În copilărie, s-a bucurat de atenția specială a mamei, fiind multă vreme bolnav de malarie. Timid, interiorizat, ajuns cu doi ani mai târziu la școală, copilul s-a distins la desen, caligrafie și muzică. În gimnaziu, au apărut primele semne ale unui dezechilibru interior. În această perioadă, a citit mult și a început să scrie poezii. Liceului, făcut în orașul natal, i-a păstrat o amintire sumbră, care transpare în versurile sale de mai târziu: „Liceu, cimitir / Al tinereții mele” (*Liceu*).

S-a înscris în 1903 la Facultatea de Drept din București, dar studiile nu l-au atras, fiind mai activ în cercurile literare frecventate, în special în cenaclul lui Alexandru Macedonski, în revista căruia, *Literatorul*, debutase în 1899 cu poezia *Și toate*. Deranjat de ambianța ușor idolatră din jurul lui Macedonski, a început să frecventeze medii boeme sau umile. După doi ani, a abandonat facultatea și s-a întors acasă într-o accentuată

Symbolismul ca formă a modernismului

SPRE TEXT

1. Lucrați în grupe de patru elevi. Scrieți, în două minute, pe o coală de hârtie, cât mai multe teme și motive simboliste. Stabiliți o ierarhie a grupelor de elevi după afișarea și verificarea răspunsurilor.
2. Scrieți un text, de cel mult cinci rânduri, imaginând un peisaj de toamnă, pe care să-l schițați cu ajutorul a doar două elemente reprezentative. Cine dorește poate citi textul din „scaunul autorului”. Numiți alte elemente la care v-ați oprit pentru prezentarea peisajului.

În grădină

de George Bacovia

Scârțâie toamna din crengi ostenite
Pe garduri bătrâne, pe streșini de lemn,
Și frunzele cad ca un sinistru semn
În liniștea grădinii adormite.

O palidă față cu gesturi grăbite
Așteaptă pe noul amor...
Pe când, discordant și înfiorător,
Scârțâie toamna din crengi ostenite.

(George Bacovia, *Opere*,
București, Editura Minerva, 1978)

TEXT ȘI CONTEXT

Poezia a apărut inițial în *Noua revistă română*, numărul 13, din octombrie-noiembrie 1914, împreună cu poeziile *În parc* și *Oh, anotimpuri...*, sub titlul comun de *Nervi de toamnă...* Cele trei poezii au fost incluse, cu titlurile indicate, în volumul *Plumb* din 1916.

PRIN TEXT

Stilizarea spațiului prin descompunere

1. Identificați elementele decorului din prima strofă a poeziei, precizând ordinea în care apar.
2. Lucrați în grupe de patru-șase elevi. Comparați peisajul de toamnă bacoavian cu cel din poezia *Sfârșit de toamnă* de Vasile Alecsandri, surprins în versurile următoare:

stare depresivă. Obligat de familie, s-a înscris, în 1907, la Facultatea de Drept din Iași, pe care a absolvit-o în 1911. A intrat în barou, dar nu a profesat niciodată avocatura. Viața i-a stat, în continuare, sub semnul provizoratului din cauza bolii nervoase declanșate în 1914. A avut, pentru perioade scurte, funcții modeste (copist, funcționar, profesor suplinitor, referent, bibliotecar), dar acestea nu i-au putut schimba existența anostă, care îi agrava nevroza.

În 1916, a apărut primul său volum, intitulat *Plumb*, pregătit pentru tipar cu doi ani înainte. Din cauza războiului, ecurile au fost puține și recunoașterea adevărată a venit abia în 1923, când volumul a fost premiat de Ministerul Artelor. În 1928, după o lungă logodnă, s-a căsătorit cu Agata Grigorescu.

După ce, în 1925, a primit Premiul de Poezie al Societății Scriitorilor Români, în 1926, i-au apărut volumul de poezie *Scânței galbene* și volumul de proză *Bucăți de noapte*. În perioada interbelică, a publicat încă două volume de versuri: *Cu voi...* (1930) și *Comedii în fond* (1936). În 1934, a împărțit cu Tudor Arghezi Premiul Național pentru Poezie și poetul Adrian Maniu i-a editat o antologie, *Poezii*.

După al Doilea Război Mondial, a publicat volumul *Stanțe burgheze* (1946), dar între 1948 și 1954, fiind socotit de regimul comunist „decadent”, nu i s-a mai tipărit nimic. Începând însă din 1956, a reapărut în viața literară, activitatea poetică fiindu-i apreciată mai ales datorită unor aspecte considerate reprezentative pentru existența „proletară”. S-a stins într-un moment în care valoarea creației îi era pe deplin recunoscută, receptarea postumă plasându-l în rândul celor mai mari poeți români moderni.

„Vesela verde câmpie acu-i tristă, vestezită,
Lunca, bătută de brumă, acum pare ruginită;
Frunzele-i cad, zbor în aer, și de crengi se deslipeșc,
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc.”

Realizați un poster în care să aveți în vedere: ■ numărul elementelor descrise ■ integralitatea sau parțialitatea imaginii elementelor naturale înfățișate ■ prezența / absența articolului hotărât la substantivele care denumesc elementele de peisaj ca expresie a precizării sau a neprecizării acestora ■ existența figurilor de stil ■ reprezentarea grafică a celor două spații din textele date.

3. Citiți următoarea strofă din poezia *În grădină* a simbolistului Dimitrie Anghel, pentru a o compara cu prima strofă din textul bacovian dat:

„Miresme dulci de flori mă-mbată și mă alintă gânduri blânde...
Ce iertător și bun ți-e gândul, în preajma florilor plâpânde!
Râd în grămadă flori de nalbă și alte flori de mărgărit,
De parc-ar fi căzut pe starturi un stol de fluturi de argint.”

Lucrați în grupe de patru-șase elevi pentru a realiza o diagramă în care să precizați ce asemănări și ce deosebiri apar în abordarea aceleiași teme simboliste, referindu-vă la: ■ anotimp ■ culori ■ asocieri senzitive ■ frecvența verbului și a substantivului ■ limbaj eliptic sau abundent în informații ■ posibilitatea de identificare a spațiului prin raportare la repere.

4. Aplicați următoarea afirmație a lui Hugo Friedrich (din *Structura liricii moderne*) la textul dat, precizând în ce elemente este descompus cadrul grădinii și care sunt efectele acestui tip de realizare a descrierii:

Este vorba de o artă care dezobiectualizează lucrurile, descompunându-le în linii, culori, mișcări, în accidente care devin autonome, proiectând asupra lor „lumina magică” ce le anulează realitatea prin mister.

5. Argumentați dacă Mircea Scarlat are dreptate când afirmă (în *Istoria poeziei românești*) că George Bacovia este un *Brâncuși al poeziei, tendința-i spre abstractizare fiind dominantă*.
6. Numiți patru teme și motive simboliste care apar în această poezie.

Ștefan Popescu,
Copaci la Răducești (fragment)

Constantin Pascali,
Pădure – peisaj (fragment)

Dicționar literar

■ **Tema** este reprezentată de semnificația generală a textului. Definită drept o categorie semantică prezentă de-a lungul unui întreg text sau în ansamblul unui curent literar, tema este desemnată de un substantiv care denumește ideea generală. De exemplu, în simbolism, apar tema orașului, tema călătoriei. Aceeași temă poate fi abordată în epoci diferite, fiind tratată divers, în funcție de personalitatea scriitorului sau de ideologia artistică a timpului.

■ **Motivul** este un element al ansamblului desemnat de temă. Este o unitate minimală, care poate fi un obiect, un peisaj, un număr simbolic etc. Motivele își conturează semnificația în funcție de gen și de specie. Există preferințe pentru anumite motive și în funcție de curentul literar căruia îi aparține o scriere. De exemplu, la simbolisti apar motive precum: parfumurile, muzica, florile, instrumentele muzicale, metafele prețioase, mătasea, oglinda, ploaia, toamna, singurătatea, culorile, nevroza, iubirea etc.

Deschiderea și închiderea spațială

7. Precizați dacă spațiul poetic bacovian din acest poem este deschis sau închis.
8. Citiți următoarele fragmente din texte scrise de George Bacovia și arătați dacă surprind spații limitate sau nelimitate, deschise sau închise, completând tabelul de mai jos:
  - a. „Ninge grozav pe câmp la abator
Și sânge cald se scurge pe canal;
Plină-i zăpada de sânge animal —
Și ninge mereu pe-un trist patinoar...”
(Tablou de iarnă)
  - b. „Acum stă parcul devastat, fatal,
Mâncat de cancer și ftizie,
Pătat de roșu carne-vie —
Acum, se-nșiră scene de spital.”
(În parc)
  - c. „În salonul plin de vise,
În oglinda larg-ovală încadrată
în argint,
Bate toamna
Și grădina cangrenată...”
(Poemă în oglindă)
  - d. „Amurg de toamnă violet...
Doi plopi, în fund, apar în siluete
— Apostoli în odăjdii violete —
Orașul tot e violet.”
(Amurg violet)
  - e. „Plângeam, și rătăceam pe stradă
În noaptea vastă și senină;
Și-atât de goală era strada —
De-amanți grădina era plină.”
(Fanfara)
  - f. „Orchestra începuseră cu-o
indignare grațioasă.
Salonul alb visa cu roze albe —
Un vals de voaluri albe...
Spațiu, infinit, de o tristeță
armonioasă...”
(Alb)

LOCUL	SPAȚIUL			
	deschis	închis	limitat	nelimitat
câmp				
oraș				
stradă				
parc				
cameră				

9. Găsiți o explicație pentru deschiderea spațiilor închise la George Bacovia. Precizați „instrumentul” prin care se realizează aceasta.
10. Argumentați dacă spațiile deschise identificate în textul dat și în fragmentele de la exercițiul 8 nu au limite sau au limite neprecizate.
11. Explicați dacă, la George Bacovia, grădina dă impresia de: ■ viață sau moarte ■ populat sau pustiu.
12. Arătați ce sentimente generează peisajul bacovian, alegând dintre cele menționate mai jos, pe care apoi să le justificați cu aspecte din textul dat: ■ însingurare ■ neliniște ■ spleen ■ groază ■ tristețe ■ speranță ■ dezamăgire.

Dicționar literar

■ **Sugestia** reprezintă indicarea parțială și neexplicită a unei idei sau a unui sentiment, într-un text. Creează posibilitatea unor asociații surprinzătoare, permițând interpretări multiple ale textului. Apare frecvent la simbolişti.

■ **Incipitul** este secvența inițială a unui text care imprimă acestuia un anumit tip de organizare. Definit drept un loc strategic al textului, incipitul poate influența lectura.

■ **Finalul** este secvența ultimă a unui text. Descriș și acesta drept un loc strategic al textului, finalul poate să impună o interpretare surprinzătoare, neavansată de cititori ca ipoteză în structurarea discursului. În operele lirice, este mai diversificat decât în cele epice, putându-se realiza o simetrie cu incipitul generatoare de semnificație.

Dimitrie Ghiță, Toamnă

Sonoritățile stridente — îndepărtare de simbolismul canonic

13. Identificați substantivele care indică întruchiparea sonoră a pustiului în versurile date. La cine credeți că se referă acesta: la spațiul fizic sau la om? De ce?
14. Precizați ipostaza eului liric, indicând rolul persoanei gramaticale care îl desemnează.
15. Arătați ce simbolizează prezența fetei în acest decor prin raportarea la instanța care emite discursul poetic.
16. Explicați cum este format verbul *a scârțâi*. Ce semnificație dați cuvântului din care a fost obținut?
17. Găsiți în text sonoritățile stridente, arătând ce sugerează acestea.
18. Lucrați în grupe de patru-șase elevi. Găsiți două argumente privitoare la sonorități prin care să susțineți că textul nu se înscrie în direcția simbolistă, apropiindu-se de expresionism, curent pentru care, adeseori, exprimarea sentimentului se reduce la țipăt. Pentru aceasta, urmăriți în text: ■ incipitul ■ finalul ■ simetriile ■ contrastele ■ gradarea.
19. Redactați un eseu de aproximativ o pagină în care să susțineți sau să infirmați caracteristicile expresioniste ale poeziei lui George Bacovia. În argumentarea voastră, folosiți și citatele critice de mai jos.

a. *Poezia simbolistă era una a consonanței, a armoniei muzicale, caracterizată de o simțire discretă și evazivă, fiind la ea acasă în rafinamentul lipsit de vitalitate și chiar fad, dintr-un impuls aristocrat-artistic. La Bacovia însă, „scârțâielile” ating urechea ca sunete „înfiorătoare” și frunzele căzătoare produc pe retină imagini „sinistre”... E ca și cum muzica simbolistă ar fi executată la alte instrumente decât acelea obișnuite. Viorile verlainiene scot, în mâinile lui Bacovia, sunete acute sau „rupte”; țipete de trompetă răsună isteric în versuri stângace; pianul pare dezacordat; vocea femeii care cântă în cafeneaua goală este „barbară”.*

(Nicolae Manolescu, *Despre poezie*)

b. *Dacă inițial simbolismul se vrea o poezie de cunoaștere, cuvântul simbolizant având rolul de a sugera necunoscutul, misterul, absolutul, cu timpul s-a ajuns la constatarea că rolul simbolului este departe de cel dorit, încercarea de a plonja în zonele ascunse ale existenței încheindu-se printr-un eșec. Termenul prin care s-a numit acest eșec a fost acela de decantism, sub care se înțelege un complex de sensuri poetice, exprimat într-o primă variantă evolutivă de mișcare expresionistă.*

(Rodica Zăfîu, *Poezia simbolistă românească*)

DESPRE TEXT

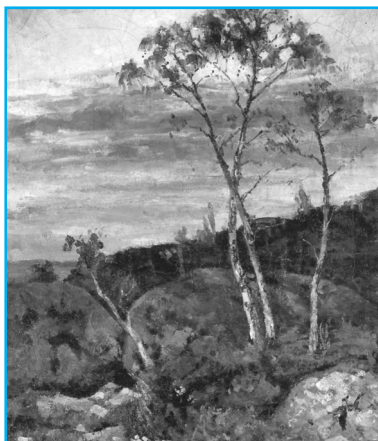
1. Lucrați în perechi. Găsiți două caracteristici ale atmosferei din această poezie bacoviană, pe care să le prezentați oral. Folosiți și citatele critice de mai jos.
  - a. *Există, în adevăr, o atmosferă bacoviană: o atmosferă de copleșitoare dezolare, de toamnă cu ploaie putredă, cu arbori cangrenați, limitată într-un peisagiu de mahala de oraș provincial, între cimitir și abator, cu căsuțele scufundate în noroaie eterne, cu grădina publică răvășită...*

(Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*)

Dicționar literar

■ **Compoziția** este o modalitate de organizare a operei literare, în care părțile se ordonează conform unor principii (unitate, gradare, contrast). Există o compoziție exterioară — de exemplu, organizarea în părți, în strofe — și o compoziție interioară, care trebuie să surprindă în lirică relațiile de opoziție, de simetrie, de repetiție (refrenul, leitmotivul).

■ **Laitmotivul** este un motiv care se repetă frecvent într-o operă. Termenul a fost împrumutat din muzică, unde se referă la un element dominant reluat cu o anumită regularitate.

Ion Andreescu,
Stâncile de la Apremont (fragment)

Dicționar

■ **Fovismul** este un curent în pictura franceză de la începutul secolului al XX-lea, care reprezintă lumea în culori puternice, folosind tonuri pure și având un desen cu linii sumare. Reprezentanții curentului se numeau **foviști** (pronunțat și scris uneori **fauviști**).

b. *Simbolismul poetului e acela din tradiția sumbră a baudelairianismului, care a cântat ploaia insinuantă, rece, provincia, urâtul funebru, monotonia burgheză, tristețea autumnală.*

(George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini și până în prezent*)

c. *Oricât ar persista inocenta iluzie, corpul este „atacat” continuu de morbul timpului, invadat de paloare și cutremurat de tuse. Paloarea și tusea semnaleză cromatic ruina trupului.*

(Vasile Fanache, *Bacovia. Ruptura de utopia romantică*)

2. Redactați un eseu, de două-patru pagini, în care să prezentați temele și motivele simboliste din poezia *În grădină* de George Bacovia.

DUPĂ TEXT

1. Organizați o dezbatere pe tema sincerității sau a artificialității, a pozei teatrale a poeziei bacoviene, folosindu-vă și de citatele critice de mai jos.

a. *Poezia lui Bacovia este, deci, expresia unei nevroze. Prin concordanța peisagiului interior cu cel exterior, impresionează în ansamblu; nu reține totuși prin amănunt.*

(Eugen Lovinescu, *Critice*)

b. *Primul lucru care ne izbește de altfel la G. Bacovia este tocmai spiritul teatral, manierismul, stilul suferinței.*

(Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*)

c. *Bacovia e, înainte de toate, sincer. Poezia lui nu țintește niciodată un anumit efect literar, totdeauna însă ea aduce cu sine, fără să-și dea socoteală, unul.*

(Nicolae Davidescu, *Aspecte și direcții literare*)

d. *Bacovia nu va înceta niciodată a fi până la un punct sincer, după cum nu va renunța total să-și reflecte și să-și filtreze de la un punct tehnic încolo acumulările senzoriale, ideile sensibile, acuitățile intuite.*

(Ion Caraion, *Sfârșitul continuu*)

2. **Proiect.** Ascultați un fragment din *Pasărea de foc* de Igor Stravinsky și stabiliți legături între muzică și poezia bacoviană. Realizați o selecție din textele poetului care ar putea fi recitate pe această muzică și pregătiți un asemenea moment poetic pentru evaluarea de la sfârșitul unității de studiu.
3. **Proiect.** Nicolae Manolescu, în *Despre poezie*, observa că arta bacoviană duce cu gândul la pictura primitivă din jurul lui 1900, la Gauguin sau la Le Douanier Rousseau mai curând decât la impresionisti. Căutați pe www.google.com imagini cu picturi ale foviștilor, care pledau pentru culori violente, contrastante, folosite direct din tub, ale cubiștilor, care își propun să dezvăluie realitatea obiectului din mai multe unghiuri, ale expresioniștilor, pentru care forma și culoarea exprimă spaima. Alegeți texte bacoviene pe care le-ar putea ilustra, organizând o galerie pentru evaluarea de la sfârșitul acestei unități de studiu.
4. **Proiect.** Realizați un poster în care să prezentați corespondențe între culorile din textele bacoviene citate în lecție și sentimente, pornind de la afirmația poetului: „În poezie m-a obsedat întotdeauna un subiect de culoare. [...] Fiecărui sentiment îi corespunde o culoare. Acum în urmă m-a obsedat galbenul, culoarea deznădejdi.”

Denotația și conotația

Denotația reprezintă sensul obiectiv conceptual pe care îl are un cuvânt și care este relativ stabil. Acest sens este menționat pe primul loc în dicționarele explicative, pentru că exprimă raportul dintre cuvânt și realitatea denumită de acesta, fără nicio implicare subiectivă a vorbitorului. Sensul denotativ este același, indiferent de contextul în care apare, fiind unic.

Conotația se referă la orice sens afectiv, emotiv pe care vorbitorul îl adaugă sensului denotativ al unui cuvânt. Conotațiile apar ca sensuri suplimentare ale cuvintelor, rezultate din asocierea însușirilor unui obiect cu o interpretare subiectivă făcută de vorbitor, astfel încât imaginea globală, ștearsă temporar din memorie, să fie înlocuită de aceea a unei caracteristici. Conotațiile pot fi multiple, depinzând de context, care poate fi lingvistic sau extralingvistic.

TIPURI DE CONOTAȚIE	SOCIALĂ	extralingvistică	<ul style="list-style-type: none"> ■ semnificația culorilor; de exemplu, <i>negru</i> înseamnă moarte, doliu, tristețe, melancolie etc.; <i>verde</i> înseamnă liber, permis (în codul rutier); ■ eufemismele, care constau în substituirea termenilor cu încărcătură negativă cu alții, cu sens pozitiv sau neutru; de exemplu, <i>naiv</i> este folosit pentru prost, <i>nevăzător</i> pentru orb, <i>vârsta a treia</i> pentru bătrânețe;
		lingvistică	<ul style="list-style-type: none"> ■ schimbarea registrului cuvintelor specializate pentru anumite stiluri funcționale; de exemplu, verbul <i>a muri</i> se folosește în limbajul curent, <i>a deceda</i> în cel administrativ, <i>a sucomba</i> în cel livresc, <i>a crăpa</i>, <i>a pieri</i> în cel familiar; schimbarea verbelor dintr-un registru în altul are efecte conotative; ■ utilizarea paraverbalului; de exemplu, tonul ridicat, intensitatea vocii contribuie la schimbarea sensului unui cuvânt, fiindcă <i>afară!</i> poate să exprime încheierea discuției, supărare etc.;
	INDIVIDUALĂ	extralingvistică	<ul style="list-style-type: none"> ■ utilizarea unor nume proprii pentru a da o anumită semnificație; de exemplu, Hercule sau Nessus în <i>Odă (în metrul antic)</i> de Mihai Eminescu; ■ utilizarea unor cuvinte din alte limbi pentru a sugera apartenența la o anumită idee; de exemplu, utilizarea francezei la 1848 sugera modernitatea, ca și engleza la postmoderniști;
		lingvistică	<ul style="list-style-type: none"> ■ sensuri surprinzătoare, care exprimă gradul maxim de subiectivitate a vorbitorului; apar într-un text literar sub forma figurilor de stil (tropii).

Textul literar, ca și cel nonliterar, poate fi privit ca fapt de stil și ca întreg organizat. Aspectul stilistic poate fi influențat de felul în care se structurează textul integral din punctul de vedere al coerenței și al coeziunii.

Coerența este reprezentată de trăsăturile care asigură unitatea semantică a unor enunțuri, încât să alcătuiască un tot ca semnificație, devenind text.

Condițiile de coerență privesc:

- noncontradicția în informațiile prezentate;
- furnizarea de informație nouă pe măsură ce textul înaintează;
- existența legăturii între informațiile prezentate, astfel încât să poată fi sintetizate (în rezumate, în operele narrative și dramatice, și în temă, în operele lirice).

Coeziunea privește ansamblul de trăsături care asigură unitatea sintactică a textului, marcând legătura între unitățile lingvistice care sunt enunțurile.

Mijloacele de realizare a coeziunii sunt:

a. procedee: ■ repetiția, integrală sau parțială, a elementelor lexicale ■ paralelismul sintactic ■ folosirea de sinonime sau de parafraze (care sunt formulări mai

ample pentru un conținut denumit de un cuvânt) ■ elipsa, care constă în omiterea unor elemente din mesaj ■ topica;

b. instrumente: ■ conectori gramaticali, care fac legătura de sens între fraze (conjunții, locuțiuni adverbiale etc.) ■ utilizarea de substituții pentru termeni existenți anterior în text ■ timpul verbelor.

EXERCIȚII

- Precizați sensul conotativ al adjectivelor *alb* și *negru* din versurile de mai jos, argumentând dacă sunt folosite pentru descrierea peisajului sau pentru organizarea realității în funcție de trăsături opuse.
„Copacii albi, copacii negri
Stau goi în parcul solitar:
Decor de doliu, funerar...
Copacii albi, copacii negri. [...]”

Și frunze albe, frunze negre;
Copacii albi, copacii negri;
Și pene albe, pene negre,
Decor de doliu, funerar...

În parc ninsoarea cade rar...”
(George Bacovia, *Decor*)
- Identificați cuvintele care sunt conotații sociale extralingvistice pentru *moarte* din textul de la exercițiul 1.
- Indicați procedeele de coeziune care apar în textul de la exercițiul 1 și arătați ce rol au în desprinderea semnificațiilor textului.
- Explicați sensul ultimului vers, stabilind dacă termenii au sens denotativ sau conotativ.
- Proiect.** Lucrați în grupe de patru-șase elevi. Realizați un poster în care să reprezentați grafic semnificațiile textului de la exercițiul 1. Prezentați lucrările voastre în ora următoare.
- Arătați ce conotație dați numelor proprii din versurile de mai jos.
„Dar în lugubrul sălii pufneau în răs sarcastic
Și Poe, și Baudelaire, și Rollinat.”
(George Bacovia, *Finis*)
- Construiți două enunțuri pentru fiecare dintre cuvintele următoare, unul în care să-l folosiți cu sens denotativ și altul cu sens conotativ: *ploaie*, *îngălbenit*, *asfalt*, *brumă*.
- Găsiți eufemisme pentru următoarele cuvinte: *bețiv*, *concediere*, *drac*, *paralizat*.
- Precizați tipul de conotații din reclama: *Fii cool!*
- Împărțiți-vă în patru grupe și scrieți repede ce vă sugerează cuvintele: *noapte*, *cheie*, *culoar*, *aripă*. Realizați, în fiecare grupă, o poezie, notând pe verticală sugestiile păstrate de la fiecare membru al grupei. Un reprezentant va citi textul obținut, explicând mecanismul conotativ al poeziei voastre.
- Faceți o descriere denotativă de 10-20 de rânduri a unui parc. Transformați-o apoi în una conotativă.
- Identificați figurile de stil din următoarele fragmente extrase din articole de ziar:
■ *Prețurile la cafea au luat-o razna.* ■ *Au înnebunit prețurile.* ■ *Lipitorile roșii ne-au supt vreme de 45 de ani.* ■ *Pentru multă lume, alegerile din septembrie reprezintă o intersecție a istoriei.*

Ion Andreescu, *Pădurea desfrunzită*

Procedee de expresivitate

Expresivitatea constă în conținutul afectiv al unui cuvânt sau al unui enunț.

Aceasta este:

- **intrinsecă**, atunci când nu intervine contextul pentru stabilirea ei; de exemplu, onomatopeele;
- **dependentă de context**.

Expresivitatea apare la toate nivelurile limbajului.

Claude Monet, *Doamnă în grădină*

<p>1. PROCEDEE FONETICE</p>	<p>La nivel fonetic, expresivitatea se manifestă prin prezența onomatopeelor, a interjecțiilor, a sunetelor de un anumit fel (consoane/vocale), a aliterațiilor și a asonanțelor. Chiar accelerarea sau încetinirea vorbirii, silabisirea, lungirea unor sunete, rostirea mai intensă a unor cuvinte constituie procedee de expresivitate.</p>
<p>2. PROCEDEE MORFOLOGICE</p>	<p>Pronumele pot fi folosite cu intenție ironică sau depreciativă într-un enunț cu valoare expresivă (de exemplu, <i>dumnealui</i> pentru un copil, <i>ăsta</i> pentru cineva lipsit de valoare etc.).</p> <p>Utilizarea timpurilor verbale cu alte valori temporale creează expresivitate în enunț. De exemplu, prezentul exprimă un adevăr general în proverbe (<i>Apa trece, pietrele rămân.</i>), un viitor sau un trecut când au determinante adverbiale (<i>Plec mâine. Mihai Viteazul învinge la Călugăreni în 1595.</i>), o acțiune repetată în mod obișnuit (<i>Avionul pleacă la zece.</i>). Imperfectul poate fi folosit pentru a formula o cerere politicoasă (<i>Doream o discuție.</i>) sau pentru a exprima un viitor în trecut (<i>Își făcea bagajul, pentru că pleca a doua zi.</i>). Perfectul compus este utilizat uneori pentru a comunica un adevăr general (<i>Toamna a plouat mereu.</i>) sau o acțiune viitoare (<i>Peste o oră am plecat.</i>). Mai-mult-ca-perfectul poate exprima o scuză politicoasă (<i>Venisem să discutăm.</i>), iar viitorul, un ordin (<i>O să aduci cartea imediat!</i>) sau un viitor în trecut (<i>Mircea cel Bătrân va obține o victorie la Rovine.</i>). Modul conjunctiv are adeseori valoare de imperativ (<i>Să aduci cartea!</i>).</p> <p>Superlativul la adjective și la adverbe se construiește prin mai multe mijloace expresive: <i>extraordinar de deștept, foc de frumoasă, din cale afară de rău</i> etc.</p>
<p>3. PROCEDEE SINTACTICE</p>	<p>Dislocarea topicii obișnuite, antepunerea, elipsa, repetiția sunt procedee prin care, la nivelul enunțului, este posibil să se transmită un conținut afectiv.</p>
<p>4. PROCEDEE LEXICALE</p>	<p>Se poate da expresivitate unui text prin prezența unor locuțiuni și expresii, a unor cuvinte din limbajele profesionale sau de argou, a unor termeni străini, a invocațiilor, a înjurăturilor sau a blestemelor. În felul acesta, sintagma, care este o unitate sintactică formată dintr-un cuvânt și determinanții acestuia, devine, mai ales în textul poetic, deosebit de importantă.</p>
<p>5. PROCEDEE DE FORMARE A CUVINTELOR</p>	<p>Au valoare expresivă diminutivele (care sunt propriu-zise: <i>fetiță</i>, sau pot transmite ironie: <i>mititeii!</i>, tandrețe: <i>cumințică</i>, sau, uneori, mărire intenționată: <i>cât e ziuca de mare</i>) și augmentativele (care sunt propriu-zise: <i>băiețoi</i>, sau depreciative: <i>arătanie</i>).</p>
<p>6. VALORILE STILISTICE ALE PUNCTUAȚIEI</p>	<p>Punctuația marchează în scris segmentarea în unități sintactice, intonația, pauzele și poate constitui, din această cauză, un mijloc de realizare a expresivității textului în scris. Semnele de punctuație capătă valoare stilistică, de exemplu, punctele de suspensie exprimă o elipsă, indicată și de linia de pauză sau chiar de virgulă. Semnul exclamării exprimă tocmai participarea afectivă la enunț și poate fi uneori combinat cu semnul întrebării, care marchează o intonație interogativă. Punctul semnifică încheierea unei comunicări.</p>

EXERCIȚII

- Identificați, în fragmentele de mai jos, elementele de expresivitate intrinsecă.
  - „Oh, amurguri violete...
Vine
Iarna cu plânsuri de piculine.”
(George Bacovia, *Oh, amurguri*)
  - „Hau!... Hau!... depărtat sub stele-nghețate...
În noaptea grozavă la cine voi bate?...
O, vis... o, libertate...
Hau!... Hau!... depărtat sub stele-nghețate...”
(George Bacovia, *Plumb de iarnă*)
- Explicați prin ce elemente fonetice termenul care se repetă în versurile de mai jos capătă expresivitate, precizând ce semnificație se poate da acestui cuvânt.

„Dormeau adânc sicriile de plumb,
Și flori de plumb și funerar veșmânt —
Stam singur în cavou... și era vânt...
Și scârțâiau coroanele de plumb.

Dormea întors amorul meu de plumb
Pe flori de plumb... și-am început să-l strig —
Stam singur lângă mort... și era frig...
Și-i atârnav aripile de plumb.”
(George Bacovia, *Plumb*)
- Arătați ce pot să sugereze vocalele din rima versurilor de la exercițiul 2.
- Lucrați în grupe de patru-șase elevi. Identificați verbele la modul indicativ din textul de la exercițiul 2, indicând timpurile acestora. Arătați ce efecte expresive produce modificarea de timp. Realizați un poster prin care să reprezentați grafic sugestiile temporale din acest text.
- Stabiliți valorile simbolice ale verbului la modul conjunctiv, raportându-vă la sensurile celorlalte verbe din poezia *Plumb*.
- Urmăriți topica subiectului în versurile de la exercițiul 2, precizând ce semnificație îi dați acesteia.
- Analizați rolul conjuncției coordonatoare copulative „și” în textul de la exercițiul 2, arătând ce unește și care sunt efectele adăugării succesive de informație.
- Indicați un procedeu de formare a cuvintelor din textul de la exercițiul 2 care dă expresivitate și prezentați-i sugestiile.
- Identificați paralelismele sintactice din textul de la exercițiul 2, precizând ce semnificații au.
- Lucrați în perechi. Căutați trei semnificații pentru sintagmele „dormea întors” și „amorul de plumb”. Uniți-vă apoi câte două perechi, pentru a forma o grupă, și păstrați doar câte trei semnificații pentru sintagmele date. Un reprezentant al fiecărei grupe le va prezenta în fața clasei.
- Arătați care sunt efectele de expresivitate ale punctelor de suspensie și ale liniilor de pauză din textul de la exercițiul 2.
- Indicați tema poeziei *Plumb*.
- Precizați valorile stilistice ale punctuației (puncte de suspensie, puncte, virgule, două puncte) în poeziile bacoviene *În grădină*, de la pagina 10, și *Decor*, de la pagina 16.
- Explicați rolul liniilor de pauză în textul de mai jos.

„Plâns de ape se repetă,
Încă totu-i adormit —
Ca în vise s-a pornit
Roata morii — violetă.”
(George Bacovia, *Matinală*)
- Indicați rolul semnelor de exclamare, a semnelor de întrebare și a punctului în textele de mai jos.
  - „Plouă, plouă, plouă...
Vreme de beție,
Și s-ascuți pustiul,
Ce melancolie!
Plouă, plouă, plouă...”
(George Bacovia, *Rar*)
  - „Oh, plânsul tălângii când plouă!
Ce basme tălângile spun!
Ce lume-așa goală de vise!
...Și cum să nu plângi în abise,
Da, cum să nu mori și nebun?”
(George Bacovia, *Plouă*)
- Găsiți o semnificație pentru prezența liniei de dialog în versul de mai jos:

„— Dar cine poate să explice această tristă poveste?”
(George Bacovia, *Plumb de iarnă*)

Prozodia

Poezia este o formă specială de exprimare, caracterizată prin folosirea armonioasă a sunetelor, care creează ritmuri și rime.

Termenul se referă la forma de prezentare a unui text și nu la încadrarea acestuia într-un gen literar, întâlnindu-se atât opere lirice, cât și epice și dramatice în versuri. Există și texte nonliterare în versuri, așa cum sunt reclamele, ceea ce înseamnă că respectarea regulilor de versificație nu dă literaturizare (aspect literar unui text, unui cuvânt etc.), pentru aceasta fiind nevoie de sugestie, de imagine artistică.

Poezia a fost percepută din Antichitate ca expresie a puterii creatoare, în greacă *poiesis* însemnând „creație”. Termenul evidențiază și conștiința faptului că forma, supusă normelor versificației, reprezintă un efort de invenție deosebit de exprimarea obișnuită.

Prozodia sau **versificația** se ocupă de studierea regulilor de construcție a poeziei.

Versul este un rând dintr-o poezie. De obicei, versul începe cu literă mare, sfârșitul lui fiind marcat de spațiul (gol) care îi urmează. În poezia modernă, versurile nu încep totdeauna cu literă mare.

Strofa este o grupare de versuri, în număr variabil, despărțită de alte asemenea unități printr-un spațiu (alb). După numărul de versuri, strofa este:

- monovers: când este alcătuită dintr-un vers;
- distih: când este alcătuită din două versuri;
- terțină: când este alcătuită din trei versuri;
- catren: când este alcătuită din patru versuri;
- cvintarie: când este alcătuită din cinci versuri;

H. Bachmann, *Peisaj alpin*

- sextină: când este alcătuită din șase versuri;
- septimă: când este alcătuită din șapte versuri;
- octet: când este alcătuită din opt versuri;
- nonă: când este alcătuită din nouă versuri;
- decimă: când este alcătuită din zece versuri.

Măsura reprezintă numărul de silabe dintr-un vers. Aceasta poate fi variabilă, existând versuri scurte și versuri lungi. În creația cultă, măsura are până la optsprezece silabe și poate fi constantă în toată poezia sau poate varia de la un vers la altul sau de la un grup de versuri la altul.

Ritmul constă în succesiunea regulată și armonioasă a silabelor accentuate și neaccentuate dintr-un vers. Tehnica își are originea în accentul cuvintelor, adică în pronunțarea mai intensă a unei silabe, prin repetiția ordonată a accentelor, versurile asemănându-se cu muzica.

Piciorul metric (metrul) este unitatea ritmică alcătuită dintr-un număr constant de silabe accentuate și neaccentuate care se repetă într-un vers. La final de vers, se poate ca piciorul metric să nu fie complet, lipsind o silabă.

TIPURI DE PICIOARE METRICE

bisilabice		trisilabice			tetrasilabice	
■ troheul are prima silabă accentuată, a doua silabă neaccentuată;	■ iambul are prima silabă neaccentuată, a doua silabă accentuată;	■ dactilul are prima silabă accentuată și celelalte silabe neaccentuate;	■ amfibrahul are a doua silabă accentuată și celelalte silabe neaccentuate;	■ anapestul are a treia silabă accentuată și celelalte neaccentuate;	■ coriambul are prima și a patra silabă accentuate și celelalte neaccentuate;	■ peonul are o silabă accentuată și trei neaccentuate, accentul putând să cadă pe oricare dintre cele patru silabe.

Poeziile pot avea același ritm sau pot varia ritmurile de la un vers la altul. Picioarele metrice se schimbă, uneori, în interiorul unui vers. În cazul versurilor lungi, de la 12 silabe în sus, la mijlocul versului se face o mică pauză, numită **cezură**. Aceasta împarte versul în două părți egale, care se numesc **emistihuri**.

Rima constă în potrivirea sunetelor de la sfârșit de vers, începând cu ultima vocală accentuată.

TIPURI DE RIME DUPĂ POZIȚIA ÎN CATREN

rimă împerecheată	rimă încrucișată	rimă îmbrățișată	monorimă
aabb	abab	abba	aaaa

După locul accentului în cuvântul din rimă, aceasta poate fi:

- masculină, când accentul cade pe ultima silabă;
- feminină, când accentul cade pe penultima silabă.

EXERCIȚII

1. Explicați rolul versului detașat de catrene în poezia *Decor* de George Bacovia, reprodusă la pagina 16.
2. **Proiect.** Realizați un portofoliu cu exemple de tipuri diferite de strofe din creațiile poezilor români. Discutați cu un alt coleg și împrumutați-vă exemple, pentru a vă îmbogăți portofoliul. Alegeți prin vot cel mai bogat portofoliu din clasă la ora de evaluare de la sfârșitul acestei unități de studiu.
3. Stabiliți măsura versurilor poeziei *În grădină* de George Bacovia, reproduse la pagina 10.
4. Indicați măsura versurilor din fragmentele de mai jos și arătați ce efecte conotative produce.
  - a. „Muzica sonoriza orice atom...
Dor de tine, și de altă lume,
Dor...
Plana:
Durere fără nume
Pe om...”
(George Bacovia, *Largo*)
  - b. „În odaie, trist sună lemnul mut:
Poc.
Umbre împrejur într-un gol, tăcut,
Loc.”
(George Bacovia, *Monosilab de toamnă*)
5. Precizați tipul de rimă din catrenele din poezia *Decor* de George Bacovia, reproduse la pagina 16. Analizați apoi rimele, indicând o semnificație evidențiată de acestea.
6. Lucrați pe grupe de patru-șase elevi. Redactați un text de zece rânduri în care să susțineți sau să infirmați următoarea apreciere critică:
[...] *putem spune că Bacovia marchează agonia prozodiei tradiționale, care se dezintegrează fără voia artistului.*
(Mircea Scarlat, *Istoria poeziei românești*)
7. Stabiliți ritmul poeziilor bacoviene *În grădină*, reprodusă la pagina 10, și *Plumb*, reprodusă la pagina 18.
8. Faceți schema ritmului următorului vers, precizând tipurile de picioare metrice identificate.
„Clopotul vechi împlie cu glasul lui sara”.
(Mihai Eminescu, *Sara pe deal*)
9. **Portofoliu pentru bacalaureat.** Împărțiți-vă în trei grupe. Fiecare grupă va căuta în creațiile poezilor români exemple de versuri cu un anumit tip de picior metric, făcându-le schema. Îmbogățiți-vă portofoliile, adăugând din exemplele găsite de celelalte grupe.

Tehnici de documentare

Documentarea este o etapă obligatorie în realizarea proiectelor, referatelor, eseurilor sau în pregătirea unor dezbateri sau studii de caz. După identificarea diverselor surse de documentare (cărțile, cataloagele, periodicele, casetele, CD-urile, internetul etc.), este necesară selectarea și organizarea informației în fișe, conspecte, scheme, sinopsisuri etc.

■ Fișele de lectură

Fișele de lectură sunt de mai multe tipuri:

- **fișe bibliografice**, în care se scriu sursele de informație, cu datele complete, precizându-se numele autorului, titlul lucrării, dacă este cazul — numele celui care a îngrijit ediția sau a celui care a făcut traducerea, numele editurii, localitatea, anul apariției. Pentru periodice, pe lângă numele revistei sau al ziarului, se indică numărul, data apariției, eventual seria, numărul paginilor unde se găsește studiul; pentru documentarea pe internet, se notează adresa de web completă, precizându-se dacă este un site de text sau de imagine;

- **fișe de idei**, care cuprind ideile principale dintr-un text sau, pe lângă acestea, ideile secundare și argumentele aduse în favoarea unei teze; se pot sintetiza ideile prin parafraze sau scheme; se notează și ideile personale sugerate de textul citit;

- **fișe de citate**, care conțin fragmente din textul respectiv considerate utile pentru lucrările ulterioare.

■ Tehnica de citare

În referate, eseuri sau lucrări scrise, este necesar uneori să se ofere citate. Pe fișe, acestea se transcriu exact, punându-se în ghilimele și precizându-se, pe lângă datele de identificare a volumului, și pagina din care au fost extrase. **Citatele** pot fi:

- enunțuri integrale, care se introduc prin două puncte, anunțându-se sursele înainte sau după citat;

- fragmente compacte dintr-un enunț, integrate într-o formulare proprie;

- secvențe scurte, dispartate, introduse într-un enunț propriu.

Giuseppe
Maria Crespi,
Rafturi
în bibliotecă
(fragment)

Dacă textul reprodus este scris de mână, atunci se folosesc ghilimelele sau, pentru secvențe scurte, de obicei, sublinierea. În cazul redactării pe computer, **citarea** se poate face în două feluri:

- textul scris cu litere drepte se marchează cu ghilimele;

- textul este scris cu litere italice (în acest caz, nu se mai pun ghilimele, absolut inutile).

Titlurile se scriu de obicei cu italice, dar pot fi și drepte, în ghilimele, important fiind ca tehnica de citare să fie unică pentru același tip de text, în toată lucrarea.

Indicarea sursei unui citat se poate face între paranteze rotunde, imediat după citat, sau prin trimiteri la notele de subsol, făcute cu ajutorul asteriscurilor sau al cifrelor plasate ca exponent, în dreapta cuvântului, acestea apărând repetate la subsol, în fața datelor despre sursă. Notele pot fi plasate și la sfârșitul lucrării.

Într-un studiu mai amplu, pentru referințele bibliografice, se dau toate datele la prima citare din cadrul unui capitol, ulterior folosindu-se o serie de prescurtări, precum: *op.cit.* (opera citată), *ed.cit.* (ediția citată), *art.cit.* (articolul citat), *loc.cit.* (locul citat), *id.* (*idem*; de același autor, care a fost menționat în nota anterioară), *ibid.* (*ibidem*; în același loc; trimite la lucrarea citată în nota anterioară), *ap.* (*apud*; după; este folosit când se preia un text citat de altcineva), *cf.* (*confer*; compară), *vol.* (volumul), *ed.* (ediția), *p.* sau *pag.* (pagina sau paginile), *pp.* (paginile), *v.* (*vezi*).

■ Conspectul

Conspectul reprezintă notarea sintetică, schematică și sistematică a datelor esențiale privitoare la o problemă, pe baza unui material documentar cuprins într-una sau în mai multe lucrări.

Însemnările se fac simultan cu lectura sau după lectură, urmărindu-se păstrarea informației esențiale, care poate deveni o sursă utilă de documentare rapidă, în absența textului original.

Într-un conspect, se pot face numerotări care să marcheze ideile, se poate da informația sub formă de scheme cu săgeți, de grafice, de tabele, folosindu-se chiar culori diferite.

Un conspect poate rezuma un text sau păstra citate importante, poate evidenția diferențele de abordare a unei probleme, fiind un util instrument de lucru.

■ **Sursele de informare și redactarea unor documente

Există specializări pentru care tehnicile de documentare au anumite caracteristici individualizatoare.

Pentru liceele cu profilul învățători-educatoare, realizarea unor documente specifice, așa cum sunt **planurile de lecție** sau **planificările**, presupun o informare

de tip special. Pentru a elabora un asemenea document, trebuie consultate mai întâi programele, unice la nivel național, și apoi manualele, diferite pe un an de studiu. Formatul planului de lecție nu este standard, fiind diversificat în funcție de experiența cadrului didactic, de nivelul clasei, de tipul de activitate didactică. Important este ca planul de lecție să reflecte concepția didactică a propunătorului, care poate fi modernă, de tip interactiv, centrată pe elev, sau de tip tradițional, expozitivă, centrată pe profesor. Un plan de lecție modern conține mai mult întrebări, probleme puse elevului și — sintetic — răspunsurile așteptate, iar un plan de lecție tradițional se construiește pe întrebări reproductivă și mai ales pe expunerea profesorului. Un alt document este **fișa psihopedagogică a elevului**, pentru care trebuie consultate acte, organizate discuții cu părinții, colectate date privitoare la rezultatele școlare și extrașcolare, făcute observații despre comportamentul elevului.

Sursele de documentare pentru profesiile care vizează activități în comunități religioase sunt scrise și orale. Cele scrise pot fi consultate ca orice sursă documentară obișnuită, iar cele orale presupun o relație strânsă cu reprezentanții bisericii, care pot împărtăși din experiența lor în relația cu membrii comunității.

EXERCIȚII

1. Integrați citatul de mai jos într-o lucrare, de cel mult o pagină, despre expresivitatea modalității de construcție a textului bacovian.

Temele, motivele, fantasmalele poeziei bacoviene nu se schimbă. Ele sunt date de la bun început. Se schimbă viziunea tehnică, percepția, relația conștiinței cu realul. Dar zona existențială pe care textul o absoarbe și o filtrează neconținut, până la disoluție și epuizare, e limitată și monotonă prin propria natură, ea aparține vieții comune, anodinelui cotidian.

(Gheorghe Crăciun, *Aisbergul poeziei moderne*)

2. Documentați-vă pentru a realiza un referat de două-patru pagini despre semnificațiile spațiului în lirica bacoviană.
3. **Proiect.** Lucrați în grupe de patru-șase elevi. Redacțați o lucrare în care să comentați caracteristicile creației bacoviene, urmărind:
  - temele și motivele poetice;
  - semnificațiile cadrului spațio-temporal;
  - tehnica poetică.

- temele și motivele poetice;
- semnificațiile cadrului spațio-temporal;
- tehnica poetică.

Prezentați oral lucrările la evaluarea de la sfârșitul unității de studiu.

4. **Portofoliu pentru bacalaureat.** Alcătuiți un portofoliu despre simbolism, care să conțină:
  - referatele despre opera lui George Bacovia, realizate la exercițiul 3;
  - o selecție de zece texte scrise de George Bacovia, care să cuprindă poeziile preferate de voi;
  - un comentariu de două-patru pagini la un text bacovian ales de voi;
  - materialele despre simbolismul românesc și despre simbolismul european, realizate în clasa a XI-a și considerate de voi utile pentru bacalaureat.